

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ชื่อหนังสือ	วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย
ผู้แต่ง	จิตนันท์ เหลืองเพียรสมุท
ปีที่พิมพ์	2560
จัดพิมพ์โดย	สำนักพิมพ์เม่นวรรณกรรม
จำนวนหน้า	144 หน้า

วันหนึ่ง
ความทรงจำ
จะทำให้คุณ
แตกสลาย
SUNSHINE COLLECTION

ความตาย ในรามเรื่องสั้น “วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย” Death in collection of short story “One Day, Memories Will Shatter You”

ชาคริต แก้วตันคำ / Chakrit Kaewtankham

Khao Wiset Sub District , Wang Wiset District

Trang 92220 , Thailand

Email: jaochaiyoy@hotmail.com

Received: March 23, 2019

Revised: April 12, 2019

Accepted: April 17, 2019

Abstract

This article was aimed at analyzing the character's death in the short story of Chidanan Lueangphiansamut, according to Adam Buben's view, to study the physical death of people and animals, in addition to the sadness that can be lost in the beginning, the death of the deceased affected the people around or those who were still alive to know the meaning of life or contemplating and asking questions about death to review, compare, or lead

to understanding, accepting the importance of death or not, so asking questions or understanding about death while still living will not only make us receive answers, realize not to underestimate or feel fearful, but would allow us to better cope with death that would happen to others or ourselves in the future or to live together with other things or other people on the uncertainties in life consciously.

Keywords: Death, short story, One Day Memories Will Shatter You

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ความตายของตัวละคร ในเรื่องสั้นของ จิดานันท์ เหลืองเพียรสมุท ตามทัศนะของอาดัม บูเบน เพื่อศึกษาว่า ความตายทางกายภาพของคนและสัตว์ นอกจากความโศกเศร้าสูญเสียที่จะได้รับในเบื้องต้นแล้ว การจากไปของผู้ตายได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้างหรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เรียนรู้ความหมายของการมีชีวิต หรือเกิดการใคร่ครวญและตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับความตาย เพื่อทบทวนเปรียบเทียบหรือนำไปสู่ความเข้าใจยอมรับ เห็นความสำคัญของความตายได้หรือไม่ ดังนั้น การตั้งคำถามหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับความตายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากจะทำให้เราได้รับคำตอบตระหนักรู้ ไม่ประมาทหรือรู้สึกหวาดกลัวแล้ว แต่จะทำให้เราสามารถรับมือกับความตายที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นหรือตนเองในอนาคตได้ดีขึ้น หรือใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งอื่นหรือผู้อื่นบนความไม่แน่นอนในชีวิตได้อย่างมีสติ

คำสำคัญ: ความตาย, เรื่องสั้น, วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย

บทนำ

มนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนต้องตายความตาย จึงเป็นเรื่องของธรรมชาติ คนทั่วไปเข้าใจว่าความตายเป็นสิ่งไม่ดี เป็นเรื่องไม่น่าปรารถนาหรือไม่ก็มีความคิดปฏิเสธความตายในท่าที่ต่างๆ แต่เมื่อทำความเข้าใจความตายก็จะไม่ทำให้เกลียดหรือกลัวความตาย เพราะชีวิตและความตายเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ตลอดช่วงการมีชีวิตของมนุษย์ Royal Institute Dictionary (2013: 495) ให้ความหมายคำว่าตาย หมายถึง สิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่เป็นอยู่ต่อไป สิ้นสภาพของการมีชีวิต ในทางพุทธศาสนา การตายของร่างกาย คือ การหยุดทำหน้าที่ของอวัยวะเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การเต้นของหัวใจ ความตายของหัวใจ คือ การที่หัวใจหยุดเต้นจริงๆ ทดสอบโดยใช้เครื่องตรวจคลื่นหัวใจ ความตายทางสมอง คือ การไม่สามารถรับรู้และตอบสนองต่อการกระตุ้นตรวจสอบได้ทางร่างกายก่อนลงความเห็นว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย

ส่วนความตายทางกฎหมายมี 2 ลักษณะ คือ การตายตามธรรมชาติ เป็นการสิ้นสภาพบุคคลถาวรตลอดไป การตายโดยคำสั่งศาลว่าเป็นคนสาบสูญ คือ สภาพการณ์ของบุคคลที่ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของตนโดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร กรณีธรรมดาเป็นระยะห้าปี หรือหายไปในภาวะสงคราม เรืออับปางหรือภัยอันตรายประการอื่นใดผ่านพ้นไปแล้วสองปี และผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาลและศาลได้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ซึ่งการเป็นคนสาบสูญ กฎหมายถือว่าบุคคลนั้นได้ถึงความตายแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 มาตรา 61-62

ดังนั้น ความตายจึงหมายถึงกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจากการมีชีวิตอยู่ไปสู่การสูญสลายหรือหายไป เป็นการเปลี่ยนจากการดำรงอยู่หรือมองเห็นทางกายภาพไปสู่การไม่ปรากฏรูปของการมีชีวิตหรือร่างกายที่สมบูรณ์ และค่อยๆ สลายกลับคืนสู่ธรรมชาติ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ความตายเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพจากมีรูปร่างเป็นไม่มีและไม่ปรากฏรูปร่างทางสังคมนั่นเอง

เพราะชีวิตและความตายเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน ความตายจึงมีลักษณะน่าสนใจ ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ความตายเป็นสิ่งที่ยังมาไม่ถึง หรือกล่าวได้อีกว่า มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่มีผู้ใดมีประสบการณ์ตรงกับ “ความตาย” ดังนั้น “ความตาย” จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์หลายสังคมและวัฒนธรรมพยายามทำความเข้าใจผ่านงานวรรณกรรม

จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท เป็นนักเขียนหญิงรุ่นใหม่ที่มีผลงานน่าสนใจทั้งเรื่องสั้นและนวนิยาย โดยเฉพาะนิยายรักแนววาย (Y) ซึ่งใช้นามปากกาว่า ร เรือในมหาสมุทรและได้รับความนิยมนักอ่านเฉพาะกลุ่มเคยได้รับรางวัลจากเวทีประกวดต่างๆ เช่น นวนิยายรางวัลดีเด่น Young Thai Artist Award ปี 2016 เรื่องสั้นชนะเลิศรางวัลพระยาอนุมานราชธน ปี 2557 จากเรื่อง“สิงโตนอกคอก”เรื่องสั้นยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ปี 2558 จากเรื่อง“จะขอรับผิดชอบทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว”และรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือซีไรต์ปี 2560 จากเรื่องสั้น“สิงโตนอกคอก” กล่าวเฉพาะผลงานรวมเรื่องสั้น“วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย”ประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 9 เรื่อง ใช้วิธีเล่าเรื่องหลากหลายทั้งแนวสมจริง (realism) เหนือจริง (surrealism) กึ่งแฟนตาซี (fantasy) บางเรื่องก็ผสมผสานนิยายมหัศจรรย์ (magical realism) สะท้อนภาพสังคมอันเป็นตัวแทนของ ยุคสมัย โดยตั้งคำถามผ่านตัวละครที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ในประเด็นการฆ่าตัวตายในเรื่องสั้น“การฆ่าตัวตายของพลวัต”และ“ชมรมคนฆ่าตัวตาย”ความตายของใครสักคนหรือสัตว์สักตัวในโลกที่ทำให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้เรียนรู้ใคร่ครวญและเห็นคุณค่าในเรื่องสั้น “ตายตะแคง” ความตายของคนในครอบครัวที่ส่งผลถึงการไร้ตัวตนของบุคคลอื่นจากการป่วยด้วยโรคหุนหวดตาบอดกับสิ่งที่รักในเรื่องสั้น “ล่องหน” การสำรวจปมความขัดแย้งภายในใจจากความตายทางการเมืองที่กลายเป็นบาดแผลของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” การสะท้อนความคิดและความเชื่อที่มลาย ไร้การตรวจสอบในเรื่องสั้น “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” การตั้งคำถามและหาคำตอบกับสถานะของตนบนโลกใบนี้และการกลับชาติมาเกิดของใครบางคน ในเรื่องสั้น“เศษของตกแตก”และการตั้งคำถามถึงเพศสภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นผ่านโครงสร้างสังคมแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) กับประเด็นชายรักชายในเรื่องสั้น“การมาถึงของอีกาตัว”

บทความนี้จะวิเคราะห์ “ความตาย” ของตัวละคร ในรวมเรื่องสั้น “วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย” ของ จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท ประกอบด้วยเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ ล่องหน ความทรงจำที่ขาดหายไป ตายตะแคง ชมรมคนฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวตายของพลวัตและห้ามมองหน้าพระเจ้า โดยศึกษาผ่านทัศนะของ อาตัม บูเบน (Adam Buben) ที่แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

การกล่าวถึงความตายเพื่ออ้างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังความตายหรือนำไปสู่การให้คุณค่า รวมถึงอธิบายสถานะหลังความตาย (post-modern continuation)

การกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าและความสำคัญของความตายที่ส่งผลเชิงบวกต่อการใช้ชีวิตประจำวัน (the importance of death) หรือใช้สถานะของความตายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่

การกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าความสูญเสีย ทำให้คนที่ยังมีชีวิตรู้สึกหวาดกลัวความตาย (fear of death) และใช้ความหวาดกลัวหรือความรู้สึกสูญเสียดังกล่าวเป็นเครื่องมือตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับสถานะความตายด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตามความตายทางกายภาพเพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้เราเรียนรู้คุณค่าหรือความหมายอันจะนำไปสู่การใคร่ครวญชีวิตได้แต่การเรียนรู้คุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่จากโลกนี้ไปแล้วจำเป็นต้องอาศัยความรู้สึกสูญเสียที่เกิดขึ้นเพื่อยอมรับความรู้สึกของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จนนำไปสู่ความรู้สึกสะท้านใจและทำให้เกิดการใคร่ครวญหรือเรียนรู้คุณค่าใหม่จากความตายในรวมเรื่องสั้นเล่มนี้

ความตายจากการฆ่าตัวตายที่สะท้อนความหมายของชีวิต

เรื่องสั้น “ชมรมคนฆ่าตัวตาย” ผู้เขียนให้ “ผม” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาแบบลำดับเวลาในแนวสมจริง (realism) ที่ผมเริ่มหัดเขียนเรื่องสั้น แต่ก็ไปไม่ถึงไหน ชีวิตจึงหันเหมาเป็นครูภาษาไทย ก่อนจะพาตัวเองไปสู่งานอดิเรกคือการเป็นสมาชิกของชมรมคนฆ่าตัวตาย ที่จะนัดพบกันทุกวันศุกร์ที่ร้านอาหารกึ่งบาร์ย่านนอกชานของกรุงเทพฯ และผมก็สนิทสนมกับหญิงม่ายลูกติดคนหนึ่ง เพราะมีรสนิยมคล้ายกัน เธอชื่อเรณิดาว และผมอยากใช้ชื่อของเธอเป็นนางเอกเรื่องสั้นสักเรื่อง แต่เธอและลูกกระโดดสะพานลอยตายไปเสียก่อน

“สมาชิกของชมรมถูกรวบคลุมด้วยความหม่นเศร้า ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าทุกคนมาที่นี่เพื่อจะตาย แต่เรากลับไม่เคยคิดว่าจะมีใครในบรรดาเราประจำปดชีพตัวเองลงจริง ๆ ทุกคนร้องไห้ให้เธออย่างไม่เคยร้องไห้ให้สมาชิกชั่วคราวคนใด พวกเราไม่เคยยี้หระต่อความตายใด แต่เรากลับร้องไห้เพราะความตายที่คาดไม่ถึงนี้”

(Lueangphiansamut, 2017: 83)

ข้อความข้างต้น เป็นกระแสสำนึกของผมที่รู้สึกโศกเศร้าสูญเสียไปกับความตายของเรณิดาวและลูก ทำให้คนที่ใช้ชีวิตอยู่หม่นเศร้าและ “ร้องไห้ให้เธออย่างที่ไม่เคยร้องไห้ให้กับสมาชิกชั่วคราวคนใด” กลายเป็นการตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับความตายให้สมาชิกชมรมที่ “ทุกคนมาที่นี่เพื่อจะตาย” และ “ไม่เคยยี่หระต่อความตายใด” แต่พอเกิดเหตุความตายที่คาดไม่ถึง ทำให้สมาชิกรู้สึกสะทสะทันทันใจ

การที่เรณิดาวและลูกเลือกฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดสะพานลอยหลังเข้าชมรมคนฆ่าตัวตายได้ไม่นาน สาเหตุมาจากการลบทัวตนของตัวเองเพื่อเติมเต็มให้กับอดีตสามีที่มาขอคืนดีด้วย

“ผู้ชายคนนั้นเขาไม่ได้อยากได้ผู้หญิงที่มีตัวตนหรือก๊ฟ เขาอยากได้คนที่รอเขาอยู่เมื่อเขากลับบ้าน ทำกับข้าวรอ กวาดห้องหับได้ คอยปลอบประโลมเขาเมื่อเหนื่อยล้า ร่วมรักกับเขา อยากให้เราพูดแต่สิ่งที่ทำให้ใจของเขาฉ่ำ หมอบถวายเป็นสิ่งที่เขาต้องการ แต่ไม่ยัดเยียดอะไรเกินกว่านั้น ให้เขาแม่สักสิ่ง เราไม่ได้รับอนุญาตให้มีปัญหา ความคิดเห็นหรือชีวิตเป็นของตัวเอง เพียงแต่ดำรงอยู่เพื่อเติมเต็มเขาเท่านั้น สิ่งที่เขาเป็นและเป็นความชอบหรือความซัง เขาอยากจะทำทุกความดีทั้งหมด เพื่อให้เหลือเมียที่ดำเนินในกลวงเปล่า คอยหมอบกราบรับใช้บริการ”

(Lueangphiansamut, 2017: 84-85)

ข้อความข้างต้น เป็นคำพูดที่เรณิดาวเคยเล่าให้ผมฟัง แสดงให้เห็นถึงระบบขายเป็นใหญ่ที่อดีตสามีต้องการเมียที่เป็น “แม่ศรีเรือน” และ “ทาส” โดยต้องอยู่ภายใต้คำสั่งหรือยอมถูกกดทับและครอบงำได้ง่าย กลายเป็นการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงจนเธอเก็บกดและต้องหาทางออกสำหรับปัญหา (solution seeking) ด้วยตนเอง

การฆ่าตัวตายของเรณิดาวและลูก นอกจากจะเป็นทางออกที่เธอเลือกแล้ว ยังแสดงถึงการไม่ถูกยับยั้งความรู้สึกส่วนลึกที่มีความผูกพันหรือมีพันธะต่อผู้อื่น และเธออาจเชื่อว่าการฆ่าตัวตายเพื่อตนเอง (egoistic suicide) สะท้อนสิทธิและเสรีภาพในชีวิต

อย่างไรก็ตาม ความตายของเรณิดาวและลูกนอกจากจะส่งผลต่อสมาชิกของชมรมแล้ว ยังสะท้อนความรู้สึกถึงส่วนลึกของผมโดยตรงในฐานะคนเคยสนิทด้วย

“หากมีผู้ชายที่ต้องการผู้หญิงกลางเปล่า มันก็มีผู้ชายแบบผม ผู้ชาย
ที่เปล่ากลางและรอหญิงสาวสักคนมาเติมเต็มชีวิต น่าเสียดายเราพบกัน
ช้าไป... เรือนดาวไม่ได้ทำลายตัวตนของตัวเองทั้งหมด เธอยังเหลือ
บางส่วนของเธอเอาไว้ในตัวผม”

(Lueangphiansamut, 2017: 85-86)

ข้อความข้างต้น เป็นการกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าและความสำคัญที่ส่ง
ผลเชิงบวกต่อการใช้ชีวิตของผม และการที่ “เธอยังเหลือบางส่วนของเธอเอาไว้ในตัวผม”
นอกจากจะเป็นประโยคจบของเรื่องสั้นแบบปลายเปิด (open ending) แล้ว ยังสะท้อนการ
เติมเต็มความสัมพันธ์ของชายและหญิง ที่ต่างฝ่ายต้องเห็นคุณค่าของกันและกัน ทั้งศักดิ์ศรี
และความเท่าเทียมทางเพศ แม้จะดูกำลังระหว่างความจริงและความฝัน แต่ก็เป็นการทิ้ง
ท้ายมโนทัศน์สตรีนิยม (a concept of feminism) ที่น่าคำนึงถึงอย่างยิ่ง

เรื่องสั้น “การฆ่าตัวตายของพลวัต” ผู้เขียนให้ “ฉันทน์” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่อง
ที่ตนประสบพบมาแบบย้อนอดีตในแนวสมจริง (realism) ถึงการฆ่าตัวตายของพลวัต และ
กิตติซึ่งเป็นน้องชายของผู้ตายได้เข้าไปอ่านข้อความในโทรศัพท์มือถือ เพราะอยากรู้สาเหตุ
การตายของพี่ชาย ก่อนจะนัดพบและพูดคุยกับฉันทน์หรือจิตานันท์ ที่เป็นเพื่อนของพี่ชายซึ่ง
ไม่ห้ามให้เขาเลิกคิดฆ่าตัวตาย เพราะชีวิตของพี่ชายเหมือนอยู่ในกรงขัง ลำบากและไม่มี
ทางออกเลย

“พวกเราต่างพบบาดแผลมาเต็มหลัง ทะเยอทะยานและบาดเจ็บ
มานับครั้งไม่ถ้วน แต่ก็กระโจนลงสู่สมรภูมิอีกครั้ง ไขว่คว้าชีวิตกดดัน
ไม่มีทางเลือก แต่เรานั้นเองที่เขียนตีตนเองจนแทบไม่มีทางเลือกอื่น
เพียงเพราะหวาดกลัวว่าหากหยุดยั้ง จะสูญเสียความหมาย ถูกทิ้ง
เดียวดายลำพัง”

(Lueangphiansamut, 2017: 99)

ข้อความข้างต้น เป็นกระแสน้ำของจิตานันท์ที่ไตร่ตรองชีวิตของตนและพบว่า “พวกเราต่างพบขาดแคลน” หมายถึงรวมถึงพลวัตด้วยที่รู้สึกหวาดกลัวและสะท้อนพฤติกรรมที่ถูกตีความว่าเกี่ยวข้องกับความรู้สึกสิ้นหวัง (hopelessness) ในชีวิต เป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลที่ขาดความค้ำจุนทางอารมณ์ ความรู้สึกจากการขาดที่พึ่งทางใจและรู้สึกว่าไม่สามารถพึ่งพาผู้อื่นได้ เมื่อมีปัญหาจึงทำให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกโดดเดี่ยวและกลายเป็นคนที่มีความอ่อนไหวต่อการกระทบกระเทือนทางอารมณ์ความรู้สึกและนำไปสู่สาเหตุของการฆ่าตัวตายเพื่อตนเอง (egoistic suicide)

การที่จิตานันท์ได้พูดคุยกับพลวัตและรับรู้อารมณ์ของเขา นับเป็นเรื่องยากที่เธอสามารถทนแบกรับกับความขัดแย้งภายในใจผู้อื่นจนนำมาสู่ความขัดแย้งภายในใจตนเอง และชีวิตของจิตานันท์ที่มีสภาพไม่ต่างอะไรจากพลวัตที่อาจคิดปัดขีฟตัวเองได้ทุกเมื่อเช่นกัน

“ผมอ่านข้อความของคุณแล้วกลัวว่าคุณจะจากไปอีกคน ชีวิตของคุณไม่ต่างจากพี่ และคุณก็รับสิ่งที่หนักหนาจากการจากไปของพี่ชาย ผมว่าสภาพจิตใจของคุณตอนนี้มันอันตราย ผมเลยมาที่นี่เพื่อจะปลอบโยนคุณ ฉันมองหน้าเขารอคอย-ที่จะได้รับ-การลงทัณฑ์แล้วฉันก็ได้รู้ เป็นครั้งแรกว่า การฆ่าตัวตายของพลวัตส่งผลต่อฉันมากกว่าที่ตัวเองคิด และสิ่งที่ฉันคอยอยู่ไม่ใช่ความเจ็บปวด แต่เป็นการปลอบโยนจากใคร คนหนึ่งใครก็ได้ในโลกที่อ้างว้างใบนี้”

(Luaengphiansamut, 2017: 106-107)

ข้อความข้างต้น ความตายของพลวัตนอกจากจะส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของกิตติน้องชายในฐานะผู้สูญเสียแล้วเขายังเป็นห่วงและกลัวว่าจิตานันท์จะจากไปอีกคน เพราะมีชีวิตไม่ต่างไปจากพี่ชายของเขา การนัดพบและพูดคุยกันจึงเป็นการมาเพื่อปลอบโยนจิตใจของจิตานันท์ จนเธอได้ตระหนักว่า “การฆ่าตัวตายของพลวัตส่งผลต่อฉันมากกว่าที่คิด” จึงเป็นการกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าและความสำคัญของความตายที่ส่งผลเชิงบวก เพราะแทนที่จะได้รับความเจ็บปวด แต่การได้รับการปลอบโยนจากใครคนหนึ่ง สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ต่อไปด้วยความเข้าใจกันยิ่งขึ้น

จากเรื่องสั้น“ขมรมคนฆ่าตัวตาย”และ“การฆ่าตัวตายของพลวัต”ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของเมืองที่มีความโดดเดี่ยวแปลกหน้าของผู้คน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมเมืองดำเนินไปอย่างผิวเผินและฉาบฉวย ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ทำให้คุณค่ากับวัตถุ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน มิติด้านจิตใจของผู้คนในเมืองจึงถูกละเลยและไม่ถูกให้ค่า

ทั้งนี้ Simmel (2004: 78) กล่าวว่า“เมืองในมิติเชิงบวกเป็นพื้นที่ที่มอบอิสรภาพให้ปัจเจกบุคคลได้ไขว่คว้าสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่ห่างเหินและแปลกหน้ากันของผู้คนในสังคมเมือง ทำให้ผู้คนสามารถเลือกใช้ชีวิตแตกต่างจากคนอื่นสามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์ตามที่ตนต้องการ ส่วนมิติเชิงลบนั้นเป็นผลมาจากความสัมพันธ์อันห่างเหินและแปลกหน้านั่นเองที่อาจบ่มเพาะความรู้สึกโดดเดี่ยวแปลกแยกต่อสิ่งแวดล้อมและต่อตนเอง”เช่นเดียวกับเรื่อนดาวและลูก ในเรื่องสั้น“ขมรมคนฆ่าตัวตาย”และพลวัต ในเรื่องสั้น“การฆ่าตัวตายของพลวัต”ที่การฆ่าตัวตายของพวกเขาเกิดจากความขัดแย้งภายในใจที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์อันห่างเหินของคนในครอบครัว

ความตายที่ไร้ความหมายจากการทำลายความเชื่อของคนในสังคม

เรื่องสั้น“ห้ามมองหน้าพระเจ้า” ผู้เขียนให้“เรา”เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาแบบลำดับเวลาในแนวแฟนตาซี (fantasy) ที่สมมติเมืองเล็กๆเป็นฉากหลัง มีรูปเคารพสูงใหญ่และมีข้อห้าม“ห้ามมองหน้าพระเจ้า”ซึ่งสร้างปมความขัดแย้งขึ้นภายในใจตัวละครให้ขบคิดและตั้งคำถามถึง“รูปปั้นนี้หน้าตาเป็นอย่างไรกันแน่”แต่คำถามต้องห้ามนี้สุ่มเสี่ยงต่อการถูกผู้คนรุมประชาทัณฑ์ ทำให้ตัวละครต้องเฝ้าหลบหนีไปตามถนนหรือเดินก้มหน้า

การไม่ยอมคลานไปตามถนนหรือเดินก้มหน้าจึงเท่ากับทำลายความคิดความเชื่อของคนในสังคม ยิ่งตัวละครพยายามหาคำตอบให้กับคำถามและข้อห้ามที่ถูกตั้งขึ้นโดยตั้งใจมองหน้าพระเจ้า จึงถูกผู้ดูแลวิหารและผู้คนทำร้าย ขับไล่ออกจากเมืองให้กลายเป็นคนอื่น (others)

เมื่อออกจากสังคมมนุษย์ก็ไม่มีข้อห้ามใดบังคับให้เดินก้มหน้าเขาจึงได้ขึ้นบนยอดภูเพื่อมองรูปเคารพจนวันหนึ่งเมื่อบินได้เหมือนนกจึงเห็นว่ารูปเคารพไม่มีหัวอยู่ด้านบนความตกใจทำให้เขาร่วงลงมา

“ทุกคนที่กำลังก้มกราบสักการะแตกฮือเหมือนฝูงแมลงที่ถูกก่อกวน แต่ไม่มีวินาทีที่พวกเขาที่รุมล้อมเรา เรามองพวกเขาด้วยดวงตาเบิกกว้าง และเอ่ยว่ารูปปั้นไม่มีหัว... เรามองตาพวกเขาและรู้ว่าพวกเขาเชื่อสิ่งที่เราพูด เราไม่รู้ว่าหลังจากนี้พวกเขาจะอยู่กันต่อไปอย่างไร พวกเขาจะอยู่ต่อไปเช่นเดิมได้หรือไม่หากรู้ว่าพระเจ้าไม่มีหัว”

(Lueangpihansamut, 2017: 115)

ข้อความข้างต้น หลังจากตัวละครไขความสงสัยจนรู้ความจริงว่า “รูปปั้นไม่มีหน้า” และรูปปั้น “ไม่มีหัวอยู่ด้านบน” เท่ากับคำถามได้รับการพิสูจน์ว่าสิ่งที่เชื่อถือกันมาก่อนหน้าเป็นความมกมาย แม้ว่า “เรามองตาพวกเขาและรู้ว่าพวกเขาเชื่อในสิ่งที่เราพูด” แต่การกล่าวดังคำถามถึงความเชื่อที่ยึดถือกันมาในสังคม เท่ากับเป็นการละเมิดข้อห้ามหรือดูหมิ่นรูปปั้น จนทำให้เขาต้องรับโทษทัณฑ์ถึงตาย

อย่างไรก็ตาม การที่ตัวละครถูกกีดกันออกจากครอบครัวและสังคม (family and social exclusion) ไปสู่ความเป็นอื่น เกิดจากการตั้งคำถามในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับจึงต้องถูกกำจัดออกจากสังคม ความเป็นอื่นถูกสร้างขึ้นโดยระบบสังคม (social systems) ผ่านอุดมการณ์อำนาจนิยม (authoritarianism) ที่แสดงอำนาจนั้นผ่านวจนภาษา (verbal language) เช่น ข้อห้ามห้ามมองหน้าพระเจ้าและอวัจนภาษา (non-verbal language) เช่น การคลานตามถนนหรือเดินก้มหน้าเมื่อใครละเมิดข้อห้ามดังกล่าว จึงถูกทำร้าย ใช้ความรุนแรงที่เป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จนกลายเป็นคนป่าเถื่อน

“ต่อหน้าเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เขากลับไร้เรี่ยวแรงขดตัวเหมือนหอยในตลับ และร้องไห้กระซิกๆด้วยความหวาดกลัว พวกเขาหุบเขี้ยวเรานหมดลมหายใจ ขณะที่ลมหายใจสุดท้ายถูกพรากออกจากร่าง เราได้อินพวกเขาท้องพร้อมๆ กันเป็นจังหวะ ห้ามมองหน้าพระเจ้า ห้ามมองหน้าพระเจ้าห้ามมองหน้าพระเจ้า”

(Lueangpihansamut, 2017: 115)

ข้อความข้างต้น เป็นกระแสนึกสุดท้ายของตัวละครหลัก ที่มีความหวาดกลัวต่อความรุนแรงก่อนจิตจะหยุดทำงานและตกอยู่ในห้วงไร้สำนึก (unconsciousness) อีกทั้งเป็นการกล่าวอ้างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น หลังความตายที่กำลังเปลี่ยนผ่านเกี่ยวกับความจริงที่ตัวละครหลักได้พิสูจน์ก่อนหน้านี้ แต่พอได้อินคำว่า “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” ในประโยคจบของเรื่อง เท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ตัวละครหลักรู้สึกสะท้านใจว่าสิ่งที่เอยออกไปก่อนหน้านี้ได้ประโยชน์เมื่อผู้คนยังคงศรัทธาโดยปราศจากปัญญาตรวจสอบและไม่กล้าตั้งคำถามหรือมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง

ดังนั้น ความตายของตัวละครหลักในเรื่องสั้นนี้ เป็นความตายที่ไร้ความหมาย ซึ่งส่งผลให้กับความเชื่อของคนในสังคมที่มีดบอด แต่ในทางกลับกัน Royal Institute (2013: 1,013) ได้ให้ความหมายคำว่า เรา หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 1 เป็นคำพูดแทนตัวผู้พูด จะเป็นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ถ้าผู้พูดเป็นคนคนเดียวอาจพูดแทนคนอื่น ๆ รวมทั้งตัวเองด้วย

กล่าวได้ว่า ผู้เขียนให้ “เรา” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่แฝงความหมายให้หาตีความนอกจากจะหมายถึงผู้เล่าเพียงคนเดียวแล้ว ยังอาจหมายรวมถึงคนอื่น ๆ ที่ตายด้านไปกับความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเองในสังคมได้อีกด้วย

นอกจากนี้ การตั้งชื่อเรื่องสั้นว่า “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” ยังแฝงสัญลักษณ์ (symbol) เพราะคำว่าพระเจ้า Royal Institute (2013: 810) หมายถึง พระพุทธเจ้าพระพุทธรูป เทพผู้เป็นใหญ่ คำนำหน้าพระมหากษัตริย์และเจ้านายแล้ว ในเรื่องสั้นนี้ยังอาจหมายรวมถึงผู้มีอิทธิพลหรืออำนาจในสังคมได้อีกด้วย การห้ามมองหน้าจึงเท่ากับเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ให้คนกล้าท้าทาย ล่วงละเมิด ลบหลู่ หรือดูหมิ่นผู้มีอำนาจหรือผู้นำความเชื่อตนเอง

ความตายทางการเมืองที่กลายเป็นบาดแผลของผู้ที่ยังมีชีวิต

เรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” ผู้เขียนให้ “ฉัน” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาแบบเล่าย้อนในแนวสมจริง (realism) กึ่งแฟนตาซี (fantasy) ถึงอาการชักของตนหลังทราบข่าวที่ชายตายเพียงคนเดียวจากการสลายการชุมนุมทางการเมือง

“การป่วยครั้งนี้เกิดขึ้นจากความเครียดแน่ๆ แม้ภายนอกจะไม่แสดงอาการใดๆ แต่ดูเหมือนฉันจะเครียดโดยไม่รู้ตัวเรื่องสอบหรือ? แล้วก็เรื่องที่ไม่สบาย? ครอบครัวยุ? การชุมนุม? เรื่องอะไรกันแน่นะ... ฉันเดาไม่ออกอย่างที่พี่ชายบอกนั่นแหละ ฉันรู้จักตัวเองน้อยมากฉันไม่รู้ว่าตัวเองเครียดและได้แต่ปล่อยไปเรื่อยๆ จนกระทั่งล้มเจ็บ... ถ้าหากพี่ชายยังคงอยู่ดูแลฉันอยู่ละก็...”

(Lueangphiansamut, 2017: 62)

ข้อความข้างต้น เป็นกระแสนึกของฉันที่มีความไม่ต่อเนื่องสับสนจับต้นชนปลาย เหตุการณ์ในชีวิตอันเป็นสาเหตุของความป่วยไข้ไม่ได้ ซึ่งอาจมองว่าเป็นบาดแผลทางจิตที่ฉันประสบกับเหตุการณ์ไม่คาดฝันแล้วชกไม่รู้ตัว รวดเร็วเกินกว่าจะรู้ตัว เปรียบเทียบกับการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การชุมนุมและข่าวสารสลายการชุมนุมที่ฉันต้องสูญเสียพี่ชายจนกลายเป็นความเครียดในชีวิต

“พี่ชายพูดถูกฉัน เป็นเด็กโง่จริงๆ ฉันทำอะไรไม่ได้เลยเมื่อไม่มีพี่ ฉันไม่รู้ว่าตัวเองเครียด ไม่รู้ว่าตัวเองกังวล ไม่รู้ว่าตัวเองเสียใจแค่ไหนที่พี่ชายจากไป ฉันไม่รู้ว่าจิตใต้สำนึกของตนเองบอบช้ำเพียงใดจนถึงขนาดต้องลืมการตายของพี่ชาย ต่อจากนี้ไป ฉันคงชกทุกครั้งที่มีใครตายจากการชุมนุมประท้วงทางการเมือง”

(Lueangphiansamut, 2017: 64)

ข้อความข้างต้น เป็นตอนจบของเรื่องที่แสดงถึงความทรงจำของตัวละครที่พยายามลืมการตายของพี่ชายและยังกล่าวถึงสภาวะความตายของพี่ชายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นคุณค่าในความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องที่ขาดหายไป แต่ความตายกลับส่งผลเชิงลบให้“ฉันคงชกทุกครั้งที่มีใครตายจากการชุมนุมประท้วงทางการเมือง”นับเป็นบาดแผลทางจิตจากผู้ที่ได้รับผลกระทบในอดีตจนก่อความทุกข์ต่อร่างกายและจิตใจไปอีกราวนาน

ดังนั้น ความตายของพี่ชายของฉัน ในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” จึงเกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง ส่วนความตายของเราในเรื่องสั้น “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” เกิดจากความขัดแย้งทางศาสนาที่มีความคล้ายกันในเรื่องของความเชื่อ จิตสำนึกของตัวละครที่สร้างความทรงจำร่วมกับผู้คน ต่างกันเพียงความตายของเราในเรื่องสั้น “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” เป็นความตายของตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ไม่ได้นำไปสู่คุณค่าใดต่อผู้อื่น เป็นแค่ความตายของใครบางคนเท่านั้น แต่ความตายของฉันในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” เป็นความตายของผู้อื่นที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องซึ่งพยายามล้มการตายของพี่ชาย จึงอาจกล่าวได้ว่าความตายของตัวละครในเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้ไร้ความหมายต่อการมีชีวิตอยู่ของผู้ที่รับรู้ความตายนั้น การตั้งคำถามกับความตายจึงไม่ได้นำไปสู่การเรียนรู้คุณค่าใดนอกจากการจากไปที่เกิดขึ้นกับผู้ตาย เพราะการตายที่ปรากฏเป็นการแบ่งแยกคู่ขัดแย้งที่ชัดเจนระหว่างรัฐกับประชาชนและผู้ที่คล้อยตามหรือเห็นต่างทางศาสนานั้นเอง

ความตายและการหายไปของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

เรื่องสั้น “ล่องหน” ผู้เขียนให้ “ฉัน” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาแบบเล่าย้อนในแนวเหนือจริง (surrealism) ถึงโรคหูหนวกตาบอดในสิ่งที่รัก ซึ่งเป็นผลกระทบหลังจากแม่ตาย ทำให้บุคคลรอบข้างเธอกลายเป็นคน “ล่องหน” คือ มองไม่เห็น เป็นสภาวะไร้ตัวตน ที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและคนรักในที่ทำงาน

“ฉันรู้แล้วว่า การจากไปของแม่ได้กัดกร่อนชีวิตของฉันอย่างร้ายกาจ
สิ่งที่สูญเสียไปนั้น มีอาจเรียกคืนและมีอาจหาสิ่งอื่นมาทดแทน มันเป็น
ความรู้สึกคล้ายเกิดรูโหว่ใหญ่ในชีวิต เป็นรูโหว่ที่สร้างความเจ็บปวด
ปนว่างโหวงอันยากอธิบาย ความปวดร้าวทำให้ฉันขังตัวเองอยู่ภายใต้
ความเมินเฉย ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอกันและไม่เห็นใครสำคัญเป็น
พิเศษอีก”

(Lueangphiansamut, 2017: 44)

ข้อความข้างต้น เป็นผลกระทบเชิงลบจากความตายของแม่ที่ทำให้ชีวิตประจำวันของฉันต้องเฝ้าอยู่กับ “ดิเรก” พ่อของตนเอง รวมทั้งคนรักในที่ทำงาน เพราะได้สร้างกำแพงขึ้นมากำแพงความสัมพันธ์ เพื่อพยายามหลีกเลี่ยงจากความปวดร้าวที่สูญเสียแม่ไปจนความรู้สึกนั้นกัดกร่อนชีวิตที่เหลืออยู่ และป่วยด้วยโรคหุนหวกตาบอดกับสิ่งที่รักในเวลาต่อมา

“กว่าคนเราจะรู้ถึงความหมายแท้จริงของการตายได้นั้น มันต้องใช้เวลา เมื่อได้รับข่าวว่าใครสักคน “ตาย” ไปแล้ว เรายังไม่เข้าใจความหมายของมันหรอก... เราจะมาเข้าใจเอาจริงๆ ก็ตอนที่เราหันหลังกลับไปมองสถานที่ซึ่งคนคนนั้นเคยอยู่ และไม่พบร่างของใครอยู่ที่นั่นอีกต่อไป เมื่อนั้นเองที่ความเศร้าจะโถมทับลงมาอย่างแท้จริง”

(Lueangphiansamut, 2017: 42)

ข้อความข้างต้น การเรียนรู้และยอมรับความตายของใครบางคนเป็นเรื่องยากหากเป็นบุคคลสำคัญในครอบครัวยิ่งส่งผลสะท้อนต่อความรู้สึกขาดหายไปของใครคนหนึ่งทางกายภาพจากคนที่เคยไม่มีความหมายในชีวิต กลับกลายเป็นคนที่มีความหมายในความทรงจำให้รำลึกถึงการจากไปที่ฉันพยายามทำความเข้าใจการดำรงอยู่และการไม่มีอยู่ของสิ่งต่างๆ ที่เคยผูกพันซึ่งกว่าจะรู้ตัวต้องใช้เวลาและเผชิญกับความเศร้าที่โถมทับชีวิต

การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน การมองไม่เห็นพ่อของเธอที่อยู่ร่วมชายคาบ้านเป็นปี หรือการมองไม่เห็นคนรักที่ยืนอยู่ต่อหน้า ล้วนเกิดจากการที่ฉันอยู่กับอดีตและการตายของแม่จนไม่ยอมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคม แต่ในที่สุดความสูญเสียและการเฝ้าเฝ้ายามที่ฉันได้รับและสะท้อนกลับออกไปได้รับการเยียวยาในวันหนึ่ง เมื่อจิตแพทย์บอกว่าโรคหุนหวกตาบอดกับสิ่งที่รักจะหายได้เองโดยต้องรู้ตัวก่อน หมายความว่าฉันต้องก้าวข้ามเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและความสูญเสียที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ Uengkanuengwet (2018: 21-22) กล่าวว่า “เราไม่อาจเรียนรู้คุณค่าจากความตายของใครบางคนหรือทำให้การจากไปของใครบางคนกลายเป็นความตายที่มีความหมาย (meaningful death) ผ่านสิ่งที่รับรู้ได้โดยผัสสะ หากแต่จำเป็นต้องรู้สึกสิ้นหวังและสะทกสะท้านไปกับความตายจนถึงระดับหนึ่ง แล้วในที่สุดหากเราสามารถเข้าถึง “ความรู้สึกสูญเสียราวกับตายทั้งเป็น” (despairs living death) ในห้วงที่ต้องเผชิญหน้าหรือตั้งคำถามกับความตายขณะยังมีชีวิตอยู่ คุณค่าเกี่ยวกับความตายจึงจะสะท้อนกลับมาหาเรา ทำให้เรารู้สึกสะท้อนและนำไปสู่การเรียนรู้คุณค่าอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือจากความสูญเสียที่เกิดจากการจากไปของผู้ตาย”

จะเห็นได้ว่า ความตายของแม่ในเรื่องสั้น “ล่องหน” และความตายของพี่ชายในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” มีความเหมือนกันตรงที่ผู้เขียนใช้ความทรงจำของตัวละครมาอธิบายความตายของบุคคลในครอบครัวที่มีความเลือนรางลงทุกที ไม่ว่าจะเป็น “เสียงกระซิบของแม่” หรือการ “พยายามลืมการตายนั้น”

นอกจากนี้ ทั้งสองตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องยังมีการป่วยไข้หลังความตายที่เกิดขึ้นกับแม่และพี่ชายต่างกันเพียงฉับในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” ยัง “คงชักทุกครั้งที่มีใครตายจากการชุมนุมประทุงทางการเมือง” กลายเป็นบาดแผลทางจิตที่ไม่ได้รับการเยียวยาหรือไม่เกิดการเรียนรู้คุณค่าที่แฝงอยู่ในความตายของพี่ชาย แต่ฉับในเรื่องสั้น “ล่องหน” เมื่อรู้ตัวและสาเหตุของโรคหุนหันพลตาบอดกับสิ่งที่รักและใส่ใจกับคนรอบข้าง เลิกเมินเฉยต่อทุกสิ่ง ทำให้เธอหายจากอาการป่วยไข้ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงความตายเพื่อนันย้าและตั้งคำถามเชิงคุณค่าในการมีชีวิตอยู่ต่อไป และสามารถกลับมาปฏิสัมพันธ์กับผู้คนได้อีกครั้ง

ความตายของคนและสัตว์กับการเรียนรู้คุณค่าใหม่ในชีวิต

เรื่องสั้น “ตายตะแคง” ผู้เขียนให้ “ฉัน” เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาแบบเล่าย้อนและตัดสลับในแนวสมจริง (realism) กับการตั้งคำถามถึงความตายของย่าและคนไร่บ้านจากความป่วยไข้ และความตายของแมลงสาบที่ถูกฉันตีตาย ซึ่งการตายของทั้งคนและสัตว์มีลักษณะนอนตายตะแคงที่แฝงสัญลักษณ์ให้ตีความ การนอนคือความตาย และผู้นอนคือคนตายหรือศพนั่นเอง

“เราจัดงานศพให้ได้อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ศาลาถูกตกแต่งด้วยดอกไม้ กลิ่นธูปหอมฟุ้งทั่วบริเวณ พิธีกรรมมากมายที่เราทำให้ยำไม่อาจเรียกให้ยำกลับมาจากดินแดนแสนไกล แต่พวกเราจัดงานยิ่งใหญ่โดยไม่ตั้งคำถาม ส่วนตัวเขา...ถูกพาออกไปโดยไร้คำอำลา ทำไมมันถึงเป็นเช่นนี้?”

(Lueangphiansamut, 2017: 75)

ข้อความข้างต้น เป็นการตั้งคำถามของฉันทะหว่างความตายของย่าในบ้านและความตายของคนไร้บ้านนอกบ้าน ที่ถูกเลือกปฏิบัติแตกต่างกัน แสดงถึงความสัมพันธ์กับการให้คุณค่าต่อความตาย ความรู้สึกสูญเสียและความเพิกเฉยที่ถูกจำแนกอย่างชัดเจนระหว่าง “เราจัดงานศพให้ได้อย่างดีที่สุด” กับ “เขา...ถูกพาออกไปโดยไร้คำอำลา”

หรืออาจเป็นเพราะเขามาอนอยู่หน้าบ้านของครอบครัวฉันทะที่กำลังบอกขาย “ถ้าปล่อยไว้อย่างนี้ หน้าบ้านเราสกปรกแย่” หรือ “โล่งใจที่เขาหายไปได้สักที แม้จะรู้สึกไม่ดีที่มีคนมาตายหน้าบ้าน” เปรียบเทียบกับความตายของย่าในบ้าน ถ้าคนที่มาซื้อบ้านรู้จะทำเช่นไร กลายเป็นอีกคำถามให้มาพิจารณา เช่นเดียวกับความตายของแมลงสาบที่ฉันทะ “รู้สึกโล่งใจระคนเปี่ยมสุขที่สามารถขโมยชีวิตมาจากมันได้” ความตายของคนไร้บ้านและแมลงสาบจึงมีความคล้ายกันเมื่อตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องรู้สึกโล่งใจและเห็นว่าทั้งคนไร้บ้านและแมลงสาบสกปรก ไม่ควรอยู่ร่วมโลก แม้จะไม่ได้สร้างความเดือดร้อนใด ๆ ให้ก็ตาม

ทั้งนี้ ลักษณะนอน “ตายตะแคง” ที่แฝงสัญลักษณ์ของทั้งคนและสัตว์ ที่มีความแตกต่างทั้งสถานภาพ แต่กลับมีความเหมือนกันตรงที่ทุกชีวิตล้วนต้องนอนตายอย่างเท่าเทียม

“ฉันไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกับแมลงสาบได้ก็จริง แต่ความจริงฉันน่าจะเอามันไปปล่อยที่อื่น ฉันไม่น่าถึงขั้นต้องเอาชีวิตมันเลย น้ำตาเอ่อขึ้นมาที่ขอบตา ฉันวิ่งไปที่ถังขยะ ประคองศพด้วยสองมือเปล่า ๆ แล้วพามันออกไปฝังในสวน”

(Lueangphiansamut, 2017: 76)

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนสะท้อนกระแสสำนึกของฉันทันถึงความจริง ไม่ว่าคนหรือสัตว์ต่างรักตัวกลัวตาย ดังนั้นจึงควรอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาเอื้ออาทร และจากเหตุการณ์ที่ฉันทันต้องประสบกับความตายของย่าและคนไร่บ้าน ทำให้ฉันทันก็ย้อนกลับไปและรู้สึก “น้ำตาเอ่อขึ้นมาที่ขอบตา” แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสูญเสียที่ถูกนำมาตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับสถานะความตายที่อยู่ตรงหน้า แล้วจึง “พามันออกไปฝังในสวน” ซึ่งเป็นประโยชน์ของเรื่องสั้นแบบหักมุม (twist ending) ที่มองเป็นการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่น โดยเห็นว่สิ่งนั้นก็มีคุณค่าในชีวิตที่ควรได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน ทั้งยังทำให้ฉันทันรู้สึกสะทสะถ่านใจ ขณะเดียวกันผู้อ่านก็ได้ใคร่ครวญความตายนี้ร่วมไปด้วย

จากการวิเคราะห์ “ความตาย” ของตัวละคร ในรวมเรื่องสั้น “วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย” ของ จิดานันท์ เหลืองเพียรสมุท ผ่านมโนทัศน์เรื่องความตายตามทัศนะของอาดัม บูเบน (Adam Buben) พบว่า

1) การกล่าวถึงความตายเพื่ออ้างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังความตายหรือนำไปสู่การให้คุณค่า รวมถึงอธิบายสถานะหลังความตาย (post-modern continuation) ไม่มีเรื่องสั้นใดใน 6 เรื่องที่เข้าข่ายความตายในข้อนี้เลย

2) การกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าและความสำคัญของความตายที่ส่งผลเชิงบวกต่อการใช้ชีวิตประจำวัน (the importance of death) หรือใช้สถานะของความตายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่พบในเรื่องสั้น “การฆ่าตัวตายของพลวัต” และ “ชมรมคนฆ่าตัวตาย”

เรื่องสั้น “การฆ่าตัวตายของพลวัต” ความตายของพลวัตนอกจากจะส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของกิตติในฐานะน้องชายแล้ว เขายังเป็นห่วงและกลัวว่าจิดานันท์ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของพี่ชายจะจากไปอีกคน เขาจึงนัดพบและพูดคุยกับเธอ เป็นการมาเพื่อปลอบโยนจิตใจ จนจิดานันท์ตระหนักว่า “การฆ่าตัวตายของพลวัตส่งผลต่อฉันมากกว่าที่คิด” เป็นการกล่าวถึงความตายเพื่อยืนยันคุณค่าและความสำคัญของความตายที่ส่งผลเชิงบวก เพราะแทนที่จิดานันท์จะตกอยู่ในความเจ็บปวด แต่การได้รับการปลอบโยนจากใครคนหนึ่ง สะท้อนให้เห็นคุณค่าเพื่อมีชีวิตอยู่ต่อไป

ส่วนเรื่องสั้น “ชมรมคนฆ่าตัวตาย” ความตายของเรื่อนดาวและลูกได้นัยย้ำความสูญเสียให้สมาชิกของชมรมที่รู้ข่าวรู้สึกหม่นเศร้าและ “ร้องไห้ให้เธอ” แม้ “ทุกคนมาที่นี่เพื่อจะตาย” และ “ไม่เคยยี่หระต่อความตายใด” แต่พอเรื่อนดาวและลูกตาย ทำให้สมาชิกของชมรมสะทกสะท้านใจ ส่วนผมซึ่งเคยสนิทสนมและรู้ถึงรายละเอียดในชีวิตของเธอ ความตายครั้งนี้นอกจากจะเป็นการทำลายตัวตนเพื่อหลุดพ้นจากระบบขายเป็นใหญ่ แต่มั่นกลับ “เหลือบางส่วนของเธอเอาไว้ในตัวผม” นับเป็นมโนทัศน์สตรีนิยมที่ควรคำนึงถึงศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมทางเพศนั่นเอง

การฆ่าตัวตายของพลวัต เรื่อนดาวและลูก เป็นการฆ่าตัวตายเพื่อตนเองที่นอกจากจะทำให้ตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องในแต่ละเรื่องได้เรียนรู้ความตายที่เกิดขึ้นแล้ว ยังสะท้อนสิทธิและเสรีภาพในชีวิตกับการเลือกที่จะอยู่หรือจากไปด้วยตนเอง

ทั้งนี้ การกล่าวถึงความตายในลักษณะที่ (1) และ (2) ในเรื่องสั้นทั้ง 2 เรื่องดังกล่าวแทบไม่ได้สร้างความรู้สึกระหวั่นไปกับความตายหรือการตั้งคำถามเชิงคุณค่าใดเกี่ยวกับความตาย เป็นเพียงการนำเสนอความตายผ่านการสูญเสียทางกายภาพของผู้ตายที่ทิ้งไว้เพียงบาดแผลและความทรงจำเท่านั้น

3) การกล่าวถึงความตายเพื่อเน้นย้ำความสูญเสีย ทำให้คนที่ยังมีชีวิตรู้สึกหวาดกลัวความตาย (fear of death) และใช้ความหวาดกลัวหรือความรู้สึกสูญเสียดังกล่าวเป็นเครื่องมือตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับสถานะความตายด้วยตนเองพบในเรื่องสั้น “ล่องหน” และ “ตายตะแคง” ที่ความตายของตัวละครในเรื่อง นอกจากจะสะท้อนความสูญเสียจนเกิดความรู้สึกโศกเศร้าในเบื้องต้นแล้ว ยังสร้างการตระหนักรู้ถึงความตายนั่น ไม่ว่าจะเป็ความตายของแม่ในเรื่องสั้น “ล่องหน” ที่ฉันทมนอยู่กับอดีตและความเศร้าจนป่วยเป็นโรคหูหนวกตาบอด มองไม่เห็นพ่อและคนรัก กลายเป็นคนเฉยเมยต่อสิ่งรอบข้าง ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์กับสังคม แต่พอฉันทพบจิตแพทย์และรู้ตัวจึงสามารถก้าวข้ามความสูญเสียที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้เธอมองเห็นและกลับมาปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อีกครั้ง

ส่วนเรื่องสั้น “ตายตะแคง” ความตายของย่า คนไร่บ้านและแมลงสาบ ได้นัยย้ำความสูญเสียให้ฉันทตั้งคำถามเชิงคุณค่าเกี่ยวกับความตายและเข้าใจความแตกต่างนั้น แต่ในที่สุด ไม่ว่าจะคนหรือสัตว์ ความตายล้วนเท่าเทียม ทำให้ฉันทมองเห็นคุณค่าใหม่ของชีวิตอื่นและปฏิบัติต่อสิ่งอื่นหรือคนอื่นโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในโลกได้ดีขึ้น

Uengkhanuengwet (2019: 21) กล่าวว่า “การเรียนรู้คุณค่าใหม่หลังความตายนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อความเข้าใจส่วนตัวและเรียนรู้เพื่อนมาใช้เยียวยาความรู้สึกสูญเสียที่เกิดขึ้นหลังการจากไปของผู้ตายแล้ว คุณค่าใหม่นี้ดังกล่าวยังจำเป็นต้องถูกนำมาพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจการมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นในรูปแบบที่ต่างออกไปด้วย”

ดังนั้น ความรู้สึกต่อความตายหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ต่างออกไปจากเดิมหลังได้เรียนรู้คุณค่าใหม่จากผู้ตายไปแล้ว ยังทำให้ตัวละครอาจสามารถรับมือกับความตายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคตหรือใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นหรือสิ่งอื่นอย่างไม่แปลกแยกอีกต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีความตายของตัวละครที่ไม่เข้าลักษณะที่ (1)-(3) คือ เรื่องสั้น “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” และ “ความทรงจำที่ขาดหายไป” เพราะความตายของเราในเรื่องสั้น “ห้ามมองหน้าพระเจ้า” ไร้คุณค่าและความหมาย ไม่ส่งผลใด ๆ ต่อการเรียนรู้และตั้งคำถามถึงความตายเชิงคุณค่าต่อครอบครัวหรือสังคมที่เขาสังกัดอยู่ เช่นเดียวกับความตายทางการเมืองของพี่ชายของฉันทในเรื่องสั้น “ความทรงจำที่ขาดหายไป” ได้สร้างบาดแผลให้เธอ “ซักทุกครั้งที่มิใคร่ตายจากการชุมนุมประท้วงทางการเมือง” ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อชีวิตที่เหลือของเธอให้ต้องลำบากและเหมือนตายทั้งเป็น

บทส่งท้าย

รวมเรื่องสั้น “วันหนึ่งความทรงจำจะทำให้คุณแตกสลาย” ของ จิดานันท์ เหลืองเพียรสมุท ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เช่น ผม ฉันและเรา เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมา ทั้งแนวสมจริง (realism) และเหนือจริง (surrealism) สะท้อนการตายและการฆ่าตัวตายที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ แม้ว่าความตายจะเป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจหรือยอมรับ แต่เชื่อว่าทุกคนจะไม่สามารถเรียนรู้ ตั้งคำถามหรือปฏิเสธความตายอันเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งได้ เพียงแต่จะกลัวหรือยอมรับความจริงที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง คนรักญาติมิตรหรือคนในครอบครัวได้มากน้อยเพียงใด

ในเมื่อความตายเป็นสิ่งที่ทุกชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นความตายที่ได้รับการกล่าวถึงได้เน้นย้ำหรือยืนยันสิ่งใดให้ตัวละครในเรื่องที่ต้องเผชิญกับความสูญเสียและโศกเศร้า ตระหนักรู้และใคร่ครวญความตายหลากหลายรูปแบบที่นำเสนอในรวมเรื่องสั้นเล่มนี้บ้าง จึงเป็นการตั้งคำถามที่น่าพิจารณาหาคำตอบ ซึ่งแต่ละเรื่องสั้นก็ได้อธิบายคุณค่าและความหมายของการตาย การฆ่าตัวตายและผลจากความตายที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ใช้สภาวะความตายดังกล่าวเพื่อมองให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอย่างเข้าใจในความไม่แน่นอน (uncertainty)

และรวมเรื่องสั้นเล่มนี้ยังได้ถ่ายทอดทัศนะเกี่ยวกับความตาย ที่นอกจากตัวละครจะได้มองเห็นความตายจากผู้ตายในแง่ที่พร้อมจะเผชิญหน้าเมื่อถึงวาระสุดท้ายและเรียนรู้ผ่านการสูญเสียทางกายภาพหรือหายไปจากความทรงจำแล้ว ผู้อ่านก็จะได้เปรียบเทียบความตายที่แตกต่างนี้ เพื่อเรียนรู้และทบทวนคุณค่าใหม่ต่อความรู้สึกที่เกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและดำรงชีวิตอยู่ต่อไปอย่างมีสติ

Reference

- Ampornvattanapong, N. (2012). **Phuenthi plianpan chak saphawa nueng pai su ik saphawa nueng rawang phuenthi patchuban kap phuenthi lang khwamtai**. (in Thai) [Spatial transition of status between present moment and afterlife] (Master's Thesis), Department of Architecture, Graduate School Silpakorn University, Nakhon Pathom.
- Buben, Adam J. (2011). **"The Existential Compromise in the History of the Philosophy of Death"**. (Doctoral Dissertation), University of South Florida. USA.
- Dhammajayo (Chuangsamrong), W. (2005). **Kan sueksa choeng wikhro reung khwamtai tam thatsana khong Phutthathat Phikkhu**. (in Thai) [A critical study of the concept of death in BuddhadasaBhikku's view] (Master's Thesis), Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya.
- Kaewtankham, C. (2017). **Khondi khonuen lae khonnok kap kan tang khamtham thueng khwamchuea to sangkhom nai rueangsan khong Chidanan Lueangphiansamut**. (in Thai). [Nice person others and pariah and questioning the society in short stories by Chidanan Lueangphiansamut]. Matichon Weekly. 38 (1943): 92.
- Lueangphiansamut, C. (2017). **Wan nueng khwam songcham cha tham ha ikun taeksalai**. (in Thai) [One Day, Memories Will Shatter You]. Nakorn Pathom: Porcupinebook.

- Uengkhanuwet, P. (2019). **Khunkha chak khwam sinsun: Naewkit rueang khwamtai khong KhiaKhoekat chak rueang “Longhon” lae “tai takhaeng” khong Chidanan Lueangphiansamut.** (in Thai) [Value of death: Death concept by Kierkegaard from stories “Longhon” and “taitakeang” by Chidanan Lueangphiansamut]. Ann-Kit-Khian: Ruam bot wichan wannakam khong nak rian wannakam lem 3. Bangkok: Charan Sanitwong Press.
- Pattharakhup, Y. (2010). **Uppalak khwam tai nai nangsue thamma.** (in Thai) [Death metaphor in drama book] (Master’s Thesis), Faculty of Arts Chulalongkorn University, Bangkok.
- Patthamacharoen, R. (2009). **Kan Kha tuatai: Prakotkan thang sangkhom lae watthanatham.** (in Thai) [Suicide: The Social and Cultural Phenomena]. Journal of Humanities and Social Sciences, 5(2): 7-24.
- Royal Institute. (2013). **Photchananukrom chbap ratchabandittayasathan phutthasakkarat 2554.** (in Thai) [Royal Institute Dictionary A.D. 2011]. (2nd ed.). Bangkok: Nanmeebooks.
- Sunthonpharasathit, N. (2016). **Kan namsanoe phap thaen khwamtai nai rueangsan Thai ruamsamai rawang phoso 2547-2556.** (in Thai) [Representing death in contemporary Thai stories A.D. 2004-2013]. Doctoral Dissertation, Faculty of Arts Chulalongkorn University, Bangkok.
- Simmel, G. (2004). **The Stranger.** In Chirs Jenks (ed.), **Urban Culture: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies:** London and New York: Rout ledge.
- Tailangkha, I. (2000). **Sat lae Sin haeng kanlaorueang.** (in Thai) [Sciences and Art of Short Telling]. Bangkok: Kasetsart University.